

א.כ.ד.ם

• ידיעון האקדמיה ללשון העברית • סיוון תשע"ט

"מחזר של העברית" - ערב לזכרו של עמוס עוז

בכ"ב באייר תשע"ט (27 במאי 2019) התקיים בחצר האקדמיה ערב עיון שהוקדש ליצירתו של הסופר עמוס עוז, חבר האקדמיה וחתן פרס ישראל לספרות, שהלך לעולמו בחורף האחרון. האירוע נערך בהנחיית הסופרת והעיתונאית **שפרה קורנפלד**, ובו דיברו פרופ' **נסים קלדרון**, הסופרת **אמונה אלון**, פרופ' **פניה עוז-זלצברג**, פרופ' **דוד אוחנה** וד"ר **סיגלית רוזמרין** על יצירתו הענפה של עוז, על ההשפעה שלו במרחב הספרותי ועל היחס המיוחד שלו ליצירה בשפה העברית. אלמנתו של עמוס עוז, גב' **נילי עוז**, כיבדה את הערב בנוכחותה ונשא דברים נרגשים על החיים עם הסופר. השחקנים **גיא כהן** ו**תומר הולנדר** מבית הספר לתיאטרון ניסן נתיב ליוו את האירוע בקריאה מומחזת של קטעים מספריו של עוז.

חברים חדשים באקדמיה

בישיבת מליאת האקדמיה
ביום כ"ט בשבט (4 בפברואר)
נבחר ד"ר **חנוך גמליאל** לחבר מלא
לאחר שנתיים שבהן היה חבר יועץ.
המשורר והסופר **מירון איזקסון**
וחוקר הלשון ד"ר **אורי מור**
נבחרו לחברים יועצים.
ברכות לחברים החדשים!

עוד בגיליון

- "שתי מילים מזווגות שהשפיעו זו על זו" מאת משה בראשר
- "המעבר להוראה באנגלית – מדרון חלקלק" מאת שלמה אבינרי
- למד לשונך
- "אהרן אהרנסון, השעונות והאלמוות" מאת יעקב עציון

ברכות

לסגן נשיא האקדמיה פרופ' **אהרן ממן**
לרגל היבחרו לחבר
האקדמיה הלאומית למדעים
לחברת האקדמיה פרופ' **יהודית הנשקה**
לרגל זכייתה בפרס ראש הממשלה
לחקר מורשת יהדות המזרח לשנת תשע"ט
לד"ר **דורון יעקב**
לרגל זכייתו בפרס האקדמיה ללשון העברית
על שם ציפורה וזאב בן חיים לשנת תשע"ט
לד"ר **ברק דן ולנריה ריבלין**
לרגל זכייתם בפרס
לעובדי מחקר מצטיינים באקדמיה
על שם עוזי רמון לשנת תשע"ט
כה לחי!

פרס ישראל לפרופ' אהרן ממן

במוצאי יום העצמאות ה-71 למדינת ישראל הוענק פרס ישראל בתחום חקר לשונות היהודים וספרותיהם וחקר התרבות העממית לפרופ' **אהרן ממן**, סגן נשיא האקדמיה ללשון העברית.

בנימוקי ועדת הפרס נכתב בין השאר: "פרופ' ממן הוא מגדולי המלומדים בחקר הלשון העברית ולשונות היהודים. ידיעותיו הרחבות בבלשנות ועיסוקו בחקר העברית של ימי הביניים הביאו אותו להיות פורץ את גבולות העיון התיאורי של לשונות היהודים ולהרחיבם אל התיאור ההיסטורי שלהם ואל דרכי התגבשותם. קשה לתאר את פני המחקר ללא תפיסתו המחקרית המקיפה ועשייתו הענפה".

ועדת הפרס ציינה במיוחד את מפעל הדיגיטציה של ארכיון ההקלטות במרכז לחקר מסורות קהילות ישראל מייסודו של פרופ' שלמה מורג ז"ל, שעבר לאחרונה מן האוניברסיטה העברית לחסות האקדמיה: "בארכיון זה נצטברו במשך למעלה מ-50 שנה כ-4,000 שעות הקלטה של קריאה מסורתית מקהילות ישראל השונות. ההקלטות הללו נעשו באמצעים מיושנים והיה חשש ממשי לכך שכל החומר העשיר הזה יתכלה וכל המפעל יירד לטמיון. לשם כך פרופ' ממן יזם את מפעל הדיגיטציה, שהסב את ההקלטות הישנות למדיום דיגיטלי וארגן אותן בקטלוג מקוון".

שתי מילים מזווגות שהשפיעו זו על זו

משה בר-אשר

הַסְגִּיר והַחֲלִיט – **הסגר** ו**החלט**. אלו שני שמות מזווגים המציינים שני שלבים עוקבים בטומאת המצורע, והם נקרים במשנה זה ליד זה ממש או בשכנות קרובה. הדברים דורשים פירוט של נתונים מבוררים, כדי להראות ששני שמות הפעולה הללו השפיעו זה על זה לשנות את תצורתם.¹⁰

5. עשרים שמות פעולה מצויים במשנה במשקל הַפְעֵל–הַפְעִיל של פעלים בבניין הפעיל משרשים מגזרת השלמים ומגזרת חפ"נ. כולם מתועדים בכתב יד ק. ואלו הם: הַבְעֵר, הַבְקַר/הַפְקַר¹², הַחֲלִט, הַכְשֵׁר, הַסְגֵּר, הַסְפֵּד, הַעֲלֵם/הַעֲלִים¹³, הַעֲרַב, הַפְסֵד, הַפְשֵׁט, הַקְדֵּשׁ, הַקְטֵר, הַרְגֵּל, הַרְפֵּב, הַרְקֵד, הַשְׁמִיט; הַקְזַ, הַקָּף, הַשֵּׁג, הַתֵּר. רואים בבירור שהה"א נוקדה בסגול ב-16 שמות (מדובר ביותר מ-200 מופעים). ונוקדה בפתח רק ב-2 שמות לפני עיצור לועי – הַחֲלִט, הַעֲרַב (7 מופעים בשני השמות),¹⁴ וכן בשמות הַשְׁמִיט (מופע 1), הַקְזַ (2 מופעים).¹⁵ חריגות מסוימת מצויה בשני השמות **החלט** ו**הסגר**.

6. השם **החלט** נקרה במשנה ב-5 מופעים – ב-3 מופעים הוא בא בצורת הנפרד וב-2 מופעים הוא בא בכינוי החבור לנסתר. הינה הממצאים בק: "לפטור את ההופך כולו לבן מתוך הַחֲלִיט או מתוך הסגר" (נגעים א, ג); "הטה(ו)ר מתוך הסגר פטור מן הפריעה ומן הפרימה ומן התגלחת ומן הציפירין מתוך הַחֲלִיט חייב בכולם" (שם ח, ח); "לאין בין הטהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט [א]לא"¹⁶ (ו)תגלחת וציפורים" (מגילה א, ז). הצורה הַחֲלִיט¹⁷ עומדת בעינה בשלושת מופעיה.

7. שני המופעים של הצורה בכינוי הנסתר מופיעים בק בכתב **חליטו**: "וולד (ל)טהרה עד שלא בא אצל הכהן טהור לאחר חֲלִיטו טמא [...] בתוך הסגירו מה הוא [...] עד שלא בא אצל הכהן טהור לאחר חֲלִיטו"¹⁸ טמא [...] בתוך הסגירו טהור עד שיטמנו הכהן" (נגעים ז, ד). בצורה הַחֲלִיטו נשמטה ההברה הראשונה – ה/[חא] – בתהליך של הפלולוגיה לפני העיצור ח"ת/[ח] – הַחֲלִיטו < חֲלִיטו.¹⁹

10. הבירור הקצר המוצע בזה הוא סעיף קטן מהפרק שיוחד למשקל הַפְעֵל–הַפְעִיל בכרך ג של ספרי על תצורת שם העצם במשנה, העוסק בשמות בעלי המוספיות ההולך ונכתב (תפילה לאל חיי שאזכה להשלימו).

11. המשקל מוכתר בשם הַפְעֵל–הַפְעִיל כדי לשקף נאמנה את הנתונים בשני כתבי היד ק ופרמה ב (פר) של המשנה. כל השמות הכלולים במשקל הזה מתועדים בכ"י ק, והה"א מנוקדת בסגול ברוב המוחלט של מופעיהם בכתב היד הזה כפי שנראה להלן. ניקוד הה"א בפתח הוא כמסורת כ"י פה. מתועדים בכ"י זה אך שמות מעטים. הניקוד בפתח מצוי במעט שמות או מופעים מעטים של כמה שמות גם בכ"י ק כפי שיצוין במשך הדברים.

12. הצורה הקבועה בק היא הַבְקַר (x14), במופע אחד בלבד הוסבה הבי"ת לפ"א: הַבְּ(ב)קַר (יבמות יג א).

13. אף שהה"א באה לפני עי"ן היא נוקדה בקביעות בסגול – הַעֲלֵם (x15) – זולתי מופע אחד: הַעֲלֵם (שבועות א, ב).

14. אך ראה את ההערה שלפני זו.

15. יש במשנה 3 מופעים של השם הזה, אבל המופע השלישי בכריתות (ה, א) חסר בק, כי חסר דף בכתב היד.

16. כל המילים שבאו בתוך השלמה מטושטשת מאוד ואינן מנוקדות. נראה שההשלמה אינה לא מידי הסופר ולא מידי הנקדן, אלא יד שלישית כתבה אותה.

17. כאמור, המופע במסכת מגילה בא בתוך השלמה ואינו מנוקד.

18. נראה שכאן במקום צירי מתחת למ"ד הוטל בטעות חיריק.

19. בספרי תורת הצורות של לשון המשנה – פרקי מבוא ותצורת שם העצם (כרך ב, פרק נא, עמ' 747–748, ראה במיוחד עמ' 755, §2.10) שילבתי את הצורה חֲלִיטו במשקל פִּעֵל: חֲלֵט. יעיון שם בנתונים הרבים שהוצעו ובדין הנלוו להם.

1. כלפני שישים שנה כתב מו"ר פרופ' יחזקאל קוטשר את המשפט המבהיר דבר ידוע. זה לשונו: "תופעה ידועה היא בלשונות שונות, כי שתי מילים הבאות מזווגות לעתים מזומנות, עשויות להשפיע אהדדי מבחינת צורתן".¹ דבריו נאמרו אגב בירור שהקדיש לשם אָבָא. הדגש בשם אָבָא אינו מקורי, והיינו מצפים לצורה אָבָא. הזיווג עם השם אָמָא בדגש במ"ם הוא שהוליד את הכפלת הבי"ת.

2. לאחרונה נדרש לנושא הזה מרדכי מישור במאמר שכתב ב"העברית".² הוא הזכיר שם כמה דוגמות ידועות, כגון "צֵלָה במקום צֵל בהקבלה לחֲמָה" (ושחמתה מרובה מצלתה פסולה" [משנה סוכה א, א])³. בעיונו דן מישור בעשרה זוגות של מילים, כגון "דבש" < דובשך < דוקצך // עוקצך".⁴ אכן התופעה ידועה היטב והודגמה לרוב במחקריהם של אנשי לשון בלא מעט זוגות של מילים.⁵

3. בדרך כלל רק אחד מבני הזוג משנה את צורתו בהשפעת בן הזוג האחר. בזוג **אבא–אמא**, אָבָא הוא ששינה את צורתו בהשפעת אָמָא והפך אָבָא (בהכפלת הבי"ת), ובזוג חֲמָתָה וצֵלָה, צֵלָה הפכה צֵלָתָה בהשפעת חֲמָתָה. לשאלה איזה מבני הזוג משפיע על חברו, התשובה קצרה: זה שהשפיעו ואף זאת, יש גרורות שהן למקומן בלבד, למשל השם מְבֹאָה הפך מְבֹאָה במקרא בשני מופעים רק בשכנות לשם מְבֹאָה, כמה שמצאנו למשל בפסוק "צֹרֶת הַבִּיטָה וּתְכַנְנֹתָיו וּמוֹצָאָיו וּמוֹבָאָיו" (יחזקאל מג 11), אבל הצורה המקורית של השם הזה – מְבֹאָה – נתקיימה בעינה. אבל בזוג יְמִינִי–שְׂמָאֵל, שְׂמָאֵל גרר את יְמִינִי להיגזות בקביעות יְמִנִי.⁶

4. כאשר עסקנו באחת הדוגמאות של גררה של זוג מילים,⁷ שאלתי חברי המנוח, פרופ' דוד טלשיר תמ"ך, בערך בלשון זה: "האם יש זוג מילים ששתיהן השפיעו זו על זו?"⁸. בו במקום אמר תלמיד אחר: "זה מן הנמנע". ובכן אין זה מן הנמנע. נראה לי שנקרתה בדרכי דוגמה לזוג מילים שכל אחת משתי מילותיו השפיעה על חברתה. מדובר בשתי מילים מזווגות במשנה לפי מסירתם של הסופר והנקדן של כ"י קאופמן (ק). אני מתכוון לצמוד של שמות הפעולה במשקל הַפְעֵל–הַפְעִיל של הפעלים בבניין הפעיל:

1. 'י קוטשר, מילים ותולדותיהן, ירושלים תשכ"א, עמ' 2.
2. מ' מישור, "הדקצ, הפריד, הקלָבָה... – אתגר בלשוני", העברית סה, ג–ד (תשע"ח–תשע"ט), עמ' 82–90.
3. שם, עמ' 82.
4. שם, עמ' 85.
5. ראה למשל 'י קוטשר, מחקרים בעברית ובארמית, ירושלים תשל"ז, עמ' קכ (עניין תִּקְלָה < תִּקְלָה) וכן מ' בר-אשר, פרק ג, ("על תופעת המילים שנעקרו בלשון חכמים"), מחקרים בלשון חכמים ג: כוללות, פרקי דקדוק, בירורי מילים וצורות, טקסטים ומדרשי לשון, ירושלים תשע"ח, עמ' 27–30 ("חילופים של שמות פעולה").
6. רק בשני פסוקים במקרא נותרה הצורה ימיני כצורת הכתיב, כגון הימיני (כתיב) הַיְמִנִי (קרי; יחזקאל ד 6).
7. הכוונה לזוג שמות הפעולה הַרְפִּיבוּ וְהַבְּאֵתוּ בגרסת כ"י ק ובעדים אחרים לרבות הדפוס הראשון של המשנה. וזו הגרסה בפסקה שבתלמוד הירושלמי: "אלו דברים בפסח דוחין את השבת [...] הַרְפִּיבוּ וְהַבְּאֵתוּ מחוץ לתחום [...] אינן דוחים" (פסחים ו א). וראינו שבמשנת האוטוגרף של הרמב"ם של המשנה הגרסה היא "הרכבתו והבאתו" (זו הגרסה שהגיעה לדפוס המשנה), **הרכבתו** באה במקום **הרכיבו** ככל הנראה פרי גררה של השם הראשון אחרי השם השני השקול במשקל הפעלה (צורתו הַבְּאָה בשורשי ע"ו). דרך אגב אציין כי בכל המובאות מכ"י ק אני משמיט את הניקוד זולתי במילים שאני דן בהן.
8. זה היה בימים שלמד לתואר הראשון בחוג ללשון העברית באוניברסיטה העברית לפני עשרות בשנים.
9. ראה להלן הערה 11.

8. תמוה הדבר שההברה ה/[ha] נשלה רק בשני המופעים בכינוי החבור ולא נשלה בצורת הנפרד – הֶחֱלֵט. הלא גם בצורה הזאת ההברה ה/[ha] עומדת לפני העיצור ח' ת/[h], ואין כל מניעה פונטית שההפולוגיה תתרחש גם בצורת הנפרד. ואכן יש לנו עדות במסורת הניקוד הבבלי לצורת נפרד שנשמטה בה ההברה הראשונה – חֶלֶט/חֶלֶט: "אחר פריחת חֶלֶט" (X3, בספרא כ"י וטיקן 66), "אחר פריחת חֶלֶט" (X1, שם) 20. 9. בן הזוג הסגר מתועד במשנה ב-6 מופעים. 5 מופעים מצויים במובאות שהוצעו לעיל (ליד המופעים של השם חֶלֶט): "מתוך הסגר" (נגעים א, ג; ח, ח), "מתוך הסגר" (מגילה א, ז; 21; "בתוך הסגר" (X2, נגעים ז, ד) 22. לאלה יש להוסיף מופע שיש: "הסגירו של מצורע" (נזיר ז, ג), לפי הכלל הניבט מניקודי ק, הה"א של השם הסגר צריכה להיות מנוקדת בסגול 23. ואומנם כך היא מנוקדת בצורה בכינוי חבור (X3): "בתוך הסגירו" 24, "בתוך הסגירו" (נגעים ז, ד), "הסגירו של מצורע" (נזיר ז, ג), אבל שלא כצפוי בצורת הנפרד הה"א מנוקדת בפתח: "מתוך הסגר" (נגעים א, ג; ח, ח).

10. אם כן הצורה חֶלֶט בקיום ההברה ה (ולא חֶלֶט בהשמטתה כמו בצורה חֶלֶטו) אינה מוסברת, וגם הצורה חֶסֶר בפתח בה"א (ולא חֶסֶר כמו חֶסֶרו) היא חריגה ואינה מוסברת. אכן כל אחת מהן לעצמה אינה מוסברת, אך עמידתן או העמדתן יחד כשתי מילים מזווגות מסבירה את חריגותן. אבוא לפרש את דבריי.

11. נראה שניקוד צורת הנפרד חֶסֶר (X2) ולא חֶסֶר בק, בשני מופעיה הוא תוצאת גרירה לשם חֶלֶט. אסביר את הדבר: (א) במופע הראשון "מתוך חֶלֶט או מתוך חֶסֶר" (נגעים א, ג) שני השמות לא רק סמוכים זה לזה, אלא מצויים במבנה תחבירי זהה, וזה גורם עיקרי בהזדהות השם חֶסֶר בהגייתו עם השם חֶלֶט. (ב) במופע השני אומנם שני השמות אינם סמוכים זה לזה, אבל הם מצויים באותו מבנה תחבירי – "מתוך חֶסֶר",

12. ראה י' יבין, מסורת הלשון העברית המשתקפת בניקוד הבבלי, ירושלים תשמ"ה, עמ' 991. 21. שלושת המופעים מצויים במובאות שב-68 לעיל. 22. שני המופעים מצויים במובאות שב-78 לעיל. 23. כפי שצוין ונתפרט לעיל ב-58. 24. הצירי בה"א = סגול טברני.

13. אמור מעתה: כוח הזהות של מבנים תחביריים שבהם באות שתי מילים מזווגות שיש להן דבר משותף – בנידון דידן מדובר בשני שמות פעולה המציינים שני שלבים בטומאת המצורע – הוא רב משקל בזהותן הדקדוקית של הצורות. כך ראינו שהשמות חֶלֶט וחֶסֶר שבאו במבנים זהים – "מתוך החלט", "מתוך הסגר" – השפיעו זה על זה בהגייתם ובתצורתם. חֶלֶט גרם שהסגר ייהגה חֶסֶר בפתח בה"א. וחֶסֶר גרם שבבן הזוג חֶלֶט לא תישל ההברה ה/[ha], אף שנשלה בצורות צמודות הכינוי (חֶלֶטו < חֶלֶטו), כי אין סיבה שההברה הזאת תישל בשם חֶסֶר, וקיומה בשם הזה מונע את נשילתה בבן הזוג – חֶלֶט.

14. אם צדקתי בהסברים שהצעת לחרית הצורות חֶלֶט (בקיום ההברה ה/[ha]) וחֶסֶר (בתנועה פתח/[a] ולא סגול/[e] אחרי הה"א), משמע לפנינו שתי מילים מזווגות שכל אחת מהן השפיעה על תצורת חברתה במסורת ק. ברור שאין משמעות לעובדה שבמילה אחת ההשפעה ניכרת בטקסט העיצורי (חֶלֶט בקיום ההברה ה) ובמילה אחת ההשפעה ניכרת בטקסט המנוקד (חֶסֶר בפתח ולא בסגול). בין כך ובין כך חריגות הצורות מוצאות את פתרונן. ויש לזכור כי אף שרבים ההבדלים בין הסופר לנקדן בק, מידת הזהות בין מסירותיהם גדולה ומכרעת.

למעשה זהו המפגש השני שלי עם האקדמיה ללשון. המפגש הראשון התקיים לפני הרבה שנים – לא עם האקדמיה ללשון העברית אלא עם ועד הלשון, כשהייתי נער בן 17 בשנת 1950. לפי האופנה שהייתה מקובלת אז בארץ – חברים שלי ואני בגימנסיה החלטנו שאנחנו משנים את שמות המשפחה שלנו לעברית. שם המשפחה המקורי שלי היה וינה. אבי לא כל כך אהב את ההצעה שלי, אבל אמרתי לו שאני מבקש לעשות את זה, ושאלעשה את זה, אז אולי כדאי שנעשה את זה יחד. אבי אמר: "בסדר, אבל יש לי תנאי אחד – לשמור ככל האפשר על ההברות המקוריות של השם". בשם כמו וינה לא כל כך פשוט. הייתי אז מנוי על "לשוננו לעם". פניתי לוועד הלשון, ואמרתי: "שמי וינה, אנו רוצים לשמור ככל האפשר על ההברות – מה הצעתכם?". קיבלתי תשובה בכתב, שמצויה

* מתוך דברים בעל-פה שנאמרו במליאת האקדמיה בא' בשבט תשע"ט (7 בינואר 2019)

מן המליאה

המעבר להוראה באנגלית – מדרון חלקלק

פרופ' שלמה אבינרי

אצלי עד היום. משום כבודו של מי שחתום עליה לא אזכיר את שמו: "יש לנו הצעה: וינר הרי הוא וינאי". ואז, כנער בן 17, השבתי בחוצפתי מכתב למי שכתב לי שאני מודה על התשובה, אבל היא ממש לא נראית לי. כי אם וינר הוא וינאי, אז ברלינר הוא ברלינאי, וורשבסקי הוא ורשאי, והוספתי: "זו לא עברית זו אשדודית".

חשתי שבזה הסתיים הסיפור, אבל בעוונותיי, מאחר שאני בוגר בית ספר עממי לא דתי, קראנו כל יום את פרקי היום בתנ"ך, שני פרקים. במשך שנים ניסיתי להקפיד, וקראתי בספר איוב בפרק כט פסוק ג: "בְּהִלּוֹ נִרְוּ עֵלְי רֹאשֵׁי לְאוֹרֹ אֶלֶף חֲשָׁד". ואז האותיות הסתדרו לי: "אבי נרי". ואכן אבי מאוד השפיע על חיי, והצירוף "אבי נרי" לא היה סתם פרזה. ואמרתי לו. הוא קצת התאכזב, כי חשב שלא אמצא, אבל עמדתי בתנאים – כל ההברות של השם הקודם מצויות בשם החדש. ואז שינינו את השם, ומוויןר הפכנו לאבינרי. זה היה המפגש הראשון שלי עם ועד הלשון.

המשך בעמוד 6

צִרְבֵן יִשְׂרָאֵלִי

■ (השם המדעי: *Buthus israelis*)

עקרב במשפחת העִקְצָנִיִּים. שם הסוג צִרְבֵן מרמז על עקיצתו הכואבת אך המסוכנת פחות משל סוגים אחרים במשפחה: קטלן ועקצן. שם הלוואי יִשְׂרָאֵלִי ניתן לו משום שהתיאור נעשה על פרטים מישראל. הוא חובב מישורי לס ונפוץ בשפלת החוף ובדרום ישראל. אחד מסימני הזיהוי שלו הוא שינון גס על גחון הפרקים השני והשלישי בבטנו האחורית.

קִטְלָן דו־גוֹנִי

■ (השם המדעי: *Androctonus bicolor*)

עקרב במשפחת העִקְצָנִיִּים. יסוד השם קִטְלָן הוא השם המדעי, ופירושו 'קוטל גברים'. שם זה ניתן לו משום שבעבר עקיצתו גרמה למותם של גברים שיצאו בלילה למרעה בסְוֹנוֹת של אפריקה. שם הלוואי דו־גוֹנִי ניתן למין על שום שקצות הגפיים שלו בהירות מאוד, ואילו בחלקים הקרובים יותר לגוף הגפיים כהות. המין נפוץ בשפלת החוף, במדבר יהודה ובנגב.

שִׁחְרֵן יְהוּדָה

■ (השם המדעי: *Hottentotta judaicus*)

עקרב במשפחת העִקְצָנִיִּים. הוא קיבל את שם הסוג שִׁחְרֵן בשל צבעו הכהה. שִׁחְרֵן יְהוּדָה חובב בתי גידול ים־תיכוניים אך לא חולות. אפשר למצוא אותו מתחת אבנים, מתחת נשר עלים וקליפות עצים. השמות שִׁחְרֵן, קִטְלָן, צִרְבֵן ועִקְצָן שקולים כולם במשקל פִּעֵל המציין במקרים רבים בעל תכונה אופיינית.

חַד־צֶלַע מְגַבֵּשֵׁשׁ

■ (השם המדעי: *Compsobuthus schmiedeknechti*)

חד־צלע מגובשש

עקרב במשפחת העִקְצָנִיִּים. שמו נובע מסימן זיהוי של הסוג (ושל סוגים קרובים) – רכסי אורך גביים הבולטים מעבר לשולי כל פרק – מעין צלעות חדות. מין זה מכוסה בגרגור רב, ומכאן שם הלוואי מְגַבֵּשֵׁשׁ. לעיתים הוא נוהג להתכנס בקבוצות של עד כמה עשרות לשנת חורף תחת אבנים או קליפות עצים.

צילומים: רוני ליבנה

בעלונים אלו מבוחר של שמות עכבישנים שאושרו במליאת האקדמיה באדר ב' תשע"ט, מארס 2019 (ישיבה שסג). הרשימה המלאה מפורסמת באתר מונחי האקדמיה. תודה לוועדה למונחי זואולוגיה ובמיוחד לד"ר אפרת גביש־רגב על המידע המפורט.

■ (השם המדעי: *Charinus israelensis*)

עֶקְרָבִישׁ עֵוֹר

הסוג **עֶקְרָבִישׁ**, הלחם של השמות עקרב ועכביש, נקרא כך משום שהמינים בסדרה מזכירים במבנה גופם גם עכבישים וגם עקרבים. בישראל ידועים שני מינים – **עֶקְרָבִישׁ ים־תיכוני** ו**עֶקְרָבִישׁ עֵוֹר** שנמצא עד כה רק במערות בצפון הארץ. בישראל לא נמצאו עד כה זכרים בשני המינים, ומניחים שהם בעלי רביית בתולין.

■ (השם המדעי: *Eukoenenia*)

עֶכְבִּיסוּמָא

העכבישנים בסדרת העֶכְבִּיסוּמָאִים הם חסרי עיניים ומכאן שמם: הלחם של עכביש וסומא (עיוור). הם טורפים זעירים בעלי שוטון בקצה הגוף המכוסה שערות ומשמש לחישה. העכביסומאים חיים בקרקע, בנשר עלים. לעיתים אפשר למצוא אותם הולכים על מים במקווי מים במערות.

צילומים: שלמי אהרן

■ (השם המדעי: *Trogulus gypseus*)

רֶגְבוֹב פָּחוּס

מין בסדרת הֶרְגֻלְבִּישָׁאִים – המינים המוכרים ביותר בסדרה הם בעלי רגליים ארוכות. בניגוד לשאר העכבישנים, רגלבישאים יכולים להכניס חתיכות מזון מוצקות לפתח הפה. את הֶרְגֻבּוֹב הַפָּחוּס אפשר למצוא מתחת לאבנים ובין רגבי האדמה שלעיתים הוא מכוסה בהם ומכאן שם הסוג בעברית. שם הלוואי פָּחוּס ניתן לו משום שהוא שטוח יחסית. השם רֶגְבוֹב שקול במשקל קטלול המציין הקטנה, כגון: לְחָשׁוּשׁ, קִמְטוּט.

■ (השם המדעי: *Dicranolasma hoberlandti*)

בְּרִדְסוֹן מְסֻה

מין בסדרת הֶרְגֻלְבִּישָׁאִים. בקדמת הראש־חזה יש לו מעין כיסוי בולט המזכיר כובע ומכאן שם הסוג בְּרִדְסוֹן. שם הלוואי מְסֻה ניתן לו משום שהוא בעל יכולת הסוואה מצוינת: הוא מסתתר בנשר עלים לח, בין רגבי האדמה, ולעיתים הוא מכוסה באדמה.

המילה בְּרִדְס – שהשם בְּרִדְסוֹן נגזר ממנה – נזכרת כבר במשנה: "והברסים והברדסים [...] לא ילבש בהן עד שיבדוק" (משנה כלאיים ט, ז). המילה נשאלה מלטינית, ובמקור ציינה ככל הנראה שם עם שנהג ללבוש מעיל בעל כיסוי ראש.

צילומים: עמיר ויינשטיין

מורים ותלמידים מחו"ל הוא חשוב, אבל המדדים העיקריים הם עדיין המחקרים, הפרסומים, הפרסים, החברות באקדמיות לאומיות ובין-לאומיות; העניין של כמה תלמידים מחו"ל יש באוניברסיטה אולי מוסיף שני אחוזים, שלושה אחוזים, לא יותר. נגזרים אחרי הדבר הזה בבחינת הזנב שמכשכש בכלב. זוהי טעות. לא בזה יימדד המעמד הבין-לאומי של אוניברסיטה זו או אחרת. המעמד הבין-לאומי של האוניברסיטאות יימדד לפי המחקר, לפי הפרסומים, לפי הבולטות שלנו בשיח האקדמי, האינטלקטואלי הבין-לאומי. ומאוד חשוב להזכיר בעניין הזה שבייחוד במדעי הרוח והחברה, החלק האינטלקטואלי של חברותנו באוניברסיטאות הוא פונקציה גם של הלשון שבה אנחנו כותבים.

יש מדינות קטנות – ואנחנו מדינה קטנה – כמו הולנד, דנמרק או שוודיה, שבהן חלק גדול מאוד מבוגרי בתי הספר התיכוניים דוברים שתיים או שלוש שפות בצורה רהוטה. אנשים מדברים שם אנגלית או גרמנית או צרפתית כאילו זו שפתם. צריך ללמד את המורים שלנו ואת התלמידים שלנו אנגלית, אבל לא אנגלית עסקית, אלא שגם ידעו משהו על שיקספיר. אם רוצים להבטיח את המעמד הבין-לאומי של האקדמיה, צריך שלימודי האנגלית בבית הספר התיכון יהיו ברמה שתאפשר לאנשים לקרוא לא רק כותרות או חוזה מסחרי אלא גם את מיטב ספרות העולם. הרעיון שנלמד באנגלית את הקורסים באוניברסיטה כי הדבר יקל על החוקר הצעיר לכתוב באנגלית הוא מוטעה. החוקר הצעיר ידע לכתוב באנגלית לא אם הקורס שלו יהיה באנגלית, אלא אם הוא ילמד אנגלית כמו שלומדים שפה זרה. בזה צריך להשקיע. זה יותר מסובך.

אני שייך לדור שיצק מים על ידי מורים כמו יעקב טלמון, יהושע פראוור, יעקב כץ, נתן רוטנשטריך – שבשילם האוניברסיטה העברית ומדינת ישראל וארץ ישראל היו בית – לא רק מקום מפלט. מעמד הבין-לאומי, שהקנה לאוניברסיטה העברית מעמד בין-לאומי, היה תוצאה מהעובדה שהם עסקו בנושאים שהם בעלי עניין לא רק לישראלים או ליהודים אלא לכל אינטלקטואל ואקדמאי בעולם. הספרים שלהם, שנכתבו תחילה בעברית – לא כולם, אבל רובם, תורגמו ללשונות רבות, והיו חלק מארון הספרים האקדמי והאינטלקטואלי של המחצית השנייה של המאה ה-20. למקום הזה אנחנו צריכים לשאוף, ונגיע לכך לא אם נלמד את תלמידינו אנגלית. הם צריכים ללמוד עברית. הם צריכים לדעת לכתוב בעברית, ואולי זה עניין אחר שקשור לחינוך בבית הספר התיכון, שלא מלמדים תלמידים ותלמידות לכתוב אלא רק להתמודד בבחינות. אני שייך לדור שבו במשך ארבע שנים בכל יום רביעי היינו צריכים להגיש דוח על ספר שקראנו, וזה חייב אותנו לקרוא ספר כל שבוע. לא תמיד עמדנו בזה, לפעמים גם "בילפנו", אבל כתבנו דוח, והחיבור נידון מבחינת התוכן, מבחינת הלשון, וזה היה בעברית. אם אתה לומד שפה אחת כך, הלימוד של שפה אחרת קל יותר.

לכן אני רוצה לצרף את קולי לטענה ולקביעה החשובה שיצאה מהאקדמיה ללשון העברית, ואני חושב שצריך להמשיך במאבק הזה. כאמור, זה אינו מאבק היבראיסטי במובן ההיסטורי, זה אינו מאבק על פוריום לשוני חס וחלילה. זה אינו מאבק לאומי. זה מאבק על הזהות שלנו כבני אדם. אנחנו בני אדם לא רק באינדיווידואליות שלנו, לא רק ביחסינו עם משפחה, לא רק ביחסינו עם חברים, אלא ביחסינו עם קהילה של אנשים שדוברים אותה לשון, מתייחסים לאותן אסוציאציות לשוניות והיסטוריות, וחשים בבית לא רק בדל"ת אמות של בית אלא גם בדל"ת אמות של שפה, שהיא הדרך לצאת ממנה. כמו שאמר אחד מנביאי הלאומיות המודרנית, מציני, שהיה ממקימי הלאומיות האיטלקית: "אני אזרח העולם באמצעות היותי אזרח ובן לעמי ולמולדתי". שני הדברים אינם בסתירה אלא דיאלקטית משלימים זה את זה.

שלמה אבינרי

לגופו של דבר, אני מאוד מודה על ההזמנה ואני חושב שיש מקום להמשיך במאבק הציבורי כנגד השלטת האנגלית באוניברסיטאות. זה איננו עניין טכני אלא עניין מהותי שנוגע לזהותנו כחברה, כמדינה, כעם וגם כאקדמיה. נדמה לי שבמאבק הזה צריך להתמודד עם מגמות שהן חלק מהגלובליזציה, שכל העולם היום לוקה בה או משלם את מחירה. יש לה הישגים גדולים, אבל יש לה גם מחירים. צריך לנסות להעלות את המאבק הזה על פסים רלוונטיים לתקופתנו. אני חושב שאנחנו צריכים להמשיך כאן את מלחמת השפות של ערב מלחמת העולם הראשונה. מדובר פה במשהו הרבה יותר מהותי, שלדעתי צריך להנחיל אותו לעמיתים שלנו באוניברסיטאות.

בגלל ההישגים העצומים של האוניברסיטאות הישראליות, וגם בגלל הסדרי השבתון הנוחים מאוד והמיוחדים במינם, שאינם קיימים בשום מדינה אחרת, חברי האקדמיה הישראלית מוברגים היטב בעולם האקדמי הבין-לאומי. אנחנו חברים רבי זכויות ועתידי הישגים בכל מדד: מספר המאמרים, הבולטות של אנשי האקדמיה וחוקרים ישראליים בכל התחומים – ממדעי הטבע והרפואה ועד מדעי הרוח וכמובן גם מדעי היהדות – ללא שום פרופורציה למספרנו בעולם. מישוהו אמר לי שעמוס עוז, כשהיה בבייג'ין וקיבל שם אות כבוד, אמר: "יש משהו משותף לסינים וליהודים: יחד אנחנו 20% מתושבי העולם". הבולטות שלנו היא בלתי-פרופורציונית, ואומרת משהו על המורשת והיכולות של העם היהודי.

דבר זה מביא לכך שחלק מחברינו באקדמיה רואים את עצמם אך ורק חברים בקהילה האקדמית הבין-לאומית, ומתעלמים מכך שכולנו חברים גם בקהילה אחרת. כשלימדתי פעם באחת האוניברסיטאות בארצות הברית, ועמיתה עברה מאוניברסיטת ייל לאוניברסיטה אחרת, שאלתי אותה: "אין לך נאמנות מוסדית?" – היא השיבה לי שזה לא יצרני. בעולם התחרותי, האינסטרומנטלי, השיוקי האמריקאי – זה מובן. אתה רוצה להגיע כמה שיותר לצמרת, ואין נאמנות למוסד ולמקום. אך אנחנו חברים גם בקהילה הלאומית, בקהילה של מדינת ישראל ושל עם ישראל על כל שכבותיו ועל כל מרכיביו.

הסיפור הוא כמובן מורכב. יש לנו עניין שלא נתבוסס רק בביצה שלנו, ולכן האוניברסיטאות דורשות – בצדק – שכל חבר באוניברסיטה המועמד למינוי ולהעלאה בדרגה יפרסם לא רק בעברית אלא בלועזית ובעיקר באנגלית, וכך יוכל להיות נידון לא רק על ידי ידידי, תלמידיו, מוריו ואויביו בציון ובירושלים, אלא בכל העולם. הדבר מחייב את האנשים להקדיש הרבה זמן לפרסומים בחו"ל באנגלית, וזה טוב, אבל יש לזה מחיר: יש חברים וחברות באקדמיה – ואני מדבר על המדעים העיוניים, אני לא מתמצא כל כך במדעי הטבע, שם הדינמיקה היא אחרת – שלא פרסמו שורה אחת בעברית. לפני הרבה שנים, כשהיינו מרצים צעירים, אחדים מאיתנו – ירמיהו יובל, דן הורוביץ, וייבדלו לחיים ארוכים זאב שטרנהל, שלמה אהרונסון, אני ואחרים – קיבלנו החלטה שנשתדל שכל ספר שנפרסם בחו"ל בלועזית, בעיקר באנגלית, נשקיע את האמצעים ונחפש את האמצעים להבטיח שתהיה לו גם מהדורה עברית. וברוב המקרים עמדנו בכך. כי המחויבות שלנו היא לא רק למי שעוסק בקבורת עניים בביזנטיין, אם אפשר לתת את הדוגמה הקלסית, במינסוטה – אלא המחויבות שלנו היא גם לקהילה הלאומית, שאנחנו חלק ממנה. זה לא פשוט, זה מחייב הקדשת זמן, מאמצים וכיוצא בזה. אני תמיד אומר את זה למרצים צעירים. משום שבתוך עמי אני יושב, אני אומר: "לא לפני שאתם מקבלים קביעות, אבל אחרי שאתם מקבלים קביעות, ואתם קצת יותר נינוחים, תשקיעו בזה – שנה, חצי שנה". יש מחויבות.

עניין ההוראה באנגלית הוא כמובן מדרון חלקלק. האוניברסיטאות טוענות שהיום אי אפשר להתעלם ממדדים כמותיים שנמדדים בכל שנה בשנחאי ובכל מיני מקומות אחרים, ואחד המרכיבים הוא מספר התלמידים או החוקרים מחו"ל באותה אוניברסיטה. אכן, הצורך למשוך

אהרן אהרנסון, השעונית והאלמוות

יעקב עציון

לעומת זאת השם שעונית עלה מן השטח. הפרח הזכיר לדוברים את צורת השעון והם החלו לקרוא לפרח עצמו בשם "שעון" (מילה חדשה יחסית בפני עצמה; יחיאל מיכל פינס השתמש בה לראשונה בשנת תרמ"ה, 1885), ובא הוועד וקבע את השם שעונית.

כך לשונו של אהרנסון ביחס לשעונית: "שם זה מראה לנו איך צריכים שמות המוניים [=עממיים] להברא. השם המדעי של צמח זה ושמו ההמוני ברוב לשונות אירופה הם נוצריים, מפני שהנוסעים הספרדיים והאיטלקיים של המאה השש-עשרה לספירתם כשמצאו את פרחו המשונה של צמח זה בפעם הראשונה באמריקה הדרומית הכירו בו את כל המכשירים וההכנות לצליבת הנוצרי; ודבר זה היה להם לאות שיצלח חפצם בידם להביא את ה'הודים' תחת כנפי הכנסייה הנוצרית. בתוכנו אין יודעים כמובן מכל זה כלום. ומפני שדומה פרח זה פחות או יותר לשעון, קראו לו ראשונה ב'ארגון [=ביידיש] ולאחרונה גם בעברית שעון, ועתה שעונית שזה עוד יותר נכון".

אחד השמות שלא מצאו חן בעיני אהרנסון הוא **אַלְמוֹת**, חידוש של הוועד לצמח המוכר כיום **דם המכבים** (שם שטבע אפרים הראובני בפרסום משנת תרע"ז, 1917). אהרנסון טען שהשם אלמוות מבוסס על השם הצרפתי של הפרח, *immortelle* – "הקשור במסורות דתיות של הנוצרים, הרגילים להניח על קבריהם זרי פרחים של מין זה, המתקיים ימים רבים, לזכר נשמות המתים". במקום לקבוע שם המיוסד על מסורת זרה – כתב אהרנסון – יש להעדיף את תרגום אחד השמות העבריים של הצמח, **דָם עִזְאֵל** או **בִּזְאָז אֶלְעֵד'רָא** (בעברית: דם הצבי או שדי הבתולה), הקשורים לצורתו הטבעית של הצמח.²

על ביקורת זו ענה בשם הוועד ישראל איתן, מורה לטבע שהשתתף בעבודת הוועדה שקבעה את שמות הצמחים. לדבריו, אהרנסון הפך את היוצרות ובלבל מוקדם במאוחר. לטענת איתן השם הצרפתי של הצמח לא ניתן לו בגלל המנהג להניחו בבתי הקברות, אלא להפך – המנהג להניחו בבתי הקברות התפתח בעקבות שמו של הצמח, שניתן לו בשל תכונותיו העצמיות. צמח זה "יכול לחיות באדמת חול צחיחה ביותר ולפרוח בשרב קיץ היותר גדול, וקרפותיו נשארות בעיני זמן מרובה מאוד אחר עונת הפריחה", ולכן הכינו ממנו זרים שיכולים להחזיק מעמד זמן רב והוא נעשה "סמל התמידות והנצחיות", כפי שמעידים שמותיו בשפות אחרות (באנגלית למשל הוא נקרא *everlasting flower*, 'פרח הנצח').

לאור זאת, סיכם איתן, אין מניעה להשתמש בשם הסמלי הזה שאומנם מתורגם משפות אירופה, אך אינו מיוסד על מנהג נוצרי אלא על מאפייני הצמח. את רשימתו חתם איתן בהבעת צער על "המנוח, שהיה בקי כל כך בחיי ארצנו, לא הנחילנו איזו רשימה של שמות עבריים לכמה מצמחינו המצויים, שעדיין לא זכו לכינוי בלשונו".

מכל מקום השם **אַלְמוֹת** לא זכה לאריכות ימים, ובשנת 1930 קיבל ועד הלשון במקומו את השם "דם המכבים".³ אפשר רק לשער שאהרנסון היה סומך ידיו על שם זה, המעלה על נס את זכר הגיבורים העבריים ונטוע באדמת הארץ ובתרבותה.

2. אשר לשם הערבי השני מעיר אהרנסון כי "הוא אולי ריאליסטי יותר ממה שרגילים לבטא בקהל אצלנו, אבל מה נעשה והוא מתאים יפה למראה הפרחים של המין היותר רגיל בארצנו".

3. השם אלמוות ניתן למין צמח אחר. ראו גם ע' כהן, "לתולדות שמות הצמחים 'דם המכבים', 'חמנית/חמנייה', לשוננו לעם נ (תשנ"ט), עמ' 49–50.

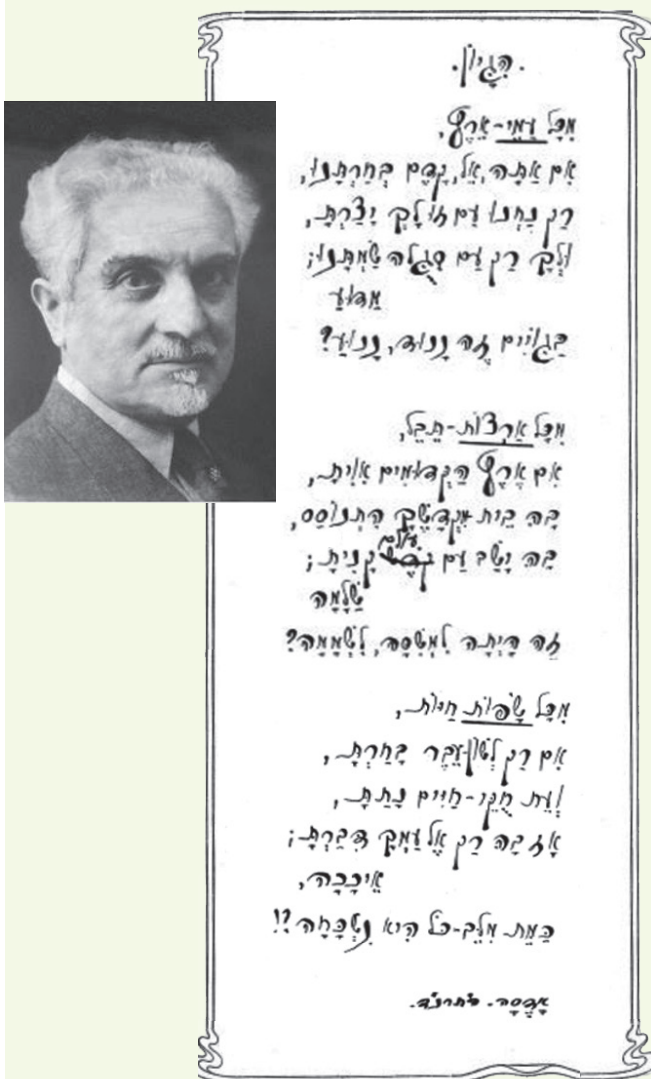
לפני 100 שנה, בט"ו באייר תרע"ט (15 במאי 1919), מצא את מותו אהרן אהרנסון, איש המדע והמעש, בתאונת מטוס באירופה. חמש שנים קודם מותו, בהיותו בן 39, כתב אהרנסון מאמר ביקורת על רשימת שמות עבריים לצמחים המצויים בארץ שפרסם ועד הלשון בשנת תרע"ג (1913).

אהרנסון השיג על שיטתם העקרונית של מחדשי שמות הצמחים, ומתח ביקורת נוקבת על כמה מן השמות המחדשים. טענתו העקרונית הייתה כי בלשונות העולם ניתנו שמות לצמחים על בסיס אגדות עם ומסורות סמליות – וכך ראוי לנהוג גם בעברית המתחדשת. אין לתת שמות מתוך בית המדרש כתוצאה של מחקר לשוני, אלא לתת לזמן ולדוברי העברית החיה לעשות את שלהם עד שיימצאו שמות מתאימים ומקוריים לפרחי ארצנו. עד אז, סבר, עדיף להשתמש בשמות הלעז המדעיים והביין לאומיים.¹ כדוגמה לשם 'מוצלח', שצמח באופן טבעי, הביא אהרנסון את **השְעוֹנִית** – השם שקבע ועד הלשון תמורת **פסיפלורה**. השם הלועזי פסיפלורה (מילולית: פרח הפסיון) ניתן לצמח עם גילוי באמריקה הדרומית בידי מיסיונרים שזיהו בו סימנים ל'פסיון של ישו' – ימיו האחרונים ואירועי מותו. כך למשל, גביע הפרח דמה בעיניהם ל'גביע הקדוש', חלקים דמויי צלב הזכירו את צליבתו של ישו, חמשת האבקנים רמזו לחמשת הפצעים שנפצע (בספרדית נקרא הפרח *flor de las cinco llagas* – 'פרח חמשת הפצעים'), ועוד.

1. רשימתו של אהרנסון פורסמה בזיכרונות ועד הלשון כרך ה (תרפ"א), והיא זמינה לצפייה באתר המרשתת של האקדמיה. אומנם יש לציין כי בשנת תרע"ב כתב אהרנסון דברים ברוח שונה בסוגיה זו. בעיתון 'השלח' כתב כתגובה למאמר של שאול טשרניחובסקי בין השאר: "צריך לגשת לעריכת 'מלון של צמחים', ודוקא על ידי מומחים [...] דוקא כאן צריכים המומחים (ולא רק מומחה אחד) לקחת את הדבר ברשותם ולשמור שלא יכניסו הסופרים לתוך לשוננו מלים נבערות מעין אותן שכבר יש לנו, לצערנו, לרוב. לסמוך על טוב-טעמו של הקהל, שהוא ידע מעצמו, באיזה חדוש יש להחזיק ובאיזה למאוס, אין אני נוטה. אף על-פי שאין היהודים, שהם אינדיודואליסטים מטבעם, מרבים להכנע לפני מלומדיהם ומומחיהם, סוף-סוף אנו רואים שבענין חדוש-מלות בעברית הם נשמעים להמחדשים ומקבלים אפלו מלות מחוסרות כל טעם". אכן, גם במאמר זה הוא מזכיר את החשש "שעל-ידי יצירותיהם של המלומדים תתאבן לשוננו ולא יתחדשו בה מלים שיהיו להן אותו הרוך ואותן הנטיה החפשית והרעננות שאנו מוצאים בלשון עממית"; אך הוא סומך על כך ש"הדבור העברי יעשה את שלו ולא יתן ללשון להתאבן". הוא אף מביא דוגמה חיה ועדכנית: "גם עתה יש לנו כבר שמות אחדים שנתחדשו בפי הילדים בארצנו ועממיים הם באמת. כמה עלינו לשמוח בהודע לנו שילדי בית-ספר אחד ביפו, באחד מטיוליהם, קראו מעצמם 'מקור-החסידה' לצמח *Erodium*, שגם שמו המדעי הרומי וגם שמו העממי הגרמני באו מפרי הדומה למקורו של אותו בעל-הכנף!". ראו גם י' עציון, "זכריה, זכריני או אוזן העכבר", אקדם 58, עמ' 11.

חדש בארכיון האקדמיה: עיזבון יצחק ספינקוב

השיר "הקנין" (הרהור) מאת ספינקוב.
בשולי השיר צוין: אָדָסָה ה'תרנ"ד (אודסה 1894) – כשספינקוב בן עשרים.

"עברית על הבר"

בגבעתיים ובתל אביב

קהל של צעירים ומתעניינים השתתף בהרצאתו של ד"ר גבריאל בירנבאום בבר "זוט אלרס" בגבעתיים בכ"ד בניסן תשע"ט (29 באפריל 2019). ההרצאה עסקה במילים לועזיות שהשתלבו בעברית במרוצת הדורות.

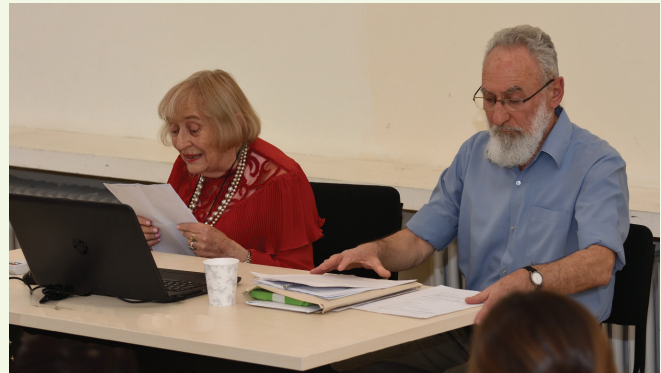
בכ"ד באייר (28 במאי) הרצה ד"ר אורי מלמד בבר "דיזי פרשדון" בתל אביב בפני עשרות משתתפים על ההגיות המגוונות של העברית בעדות ישראל, ועל מקורות ההשפעה שלהן.

הרצאות נוספות מתוכננות בחודשים הקרובים – עקבו אחר הפרסומים באתר האקדמיה.

לאחרונה החליטה האקדמיה לקלוט את עיזבון של המשורר והמילונאי יצחק ספינקוב, ולהעמידו לרשות הציבור.

יצחק ספינקוב נולד ב-1874. הוא נמנה עם קבוצת שוחרי עברית צעירים באודסה, ולאחר גלגולים רבים היגר לארגנטינה ב-1923 והשתקע בעיר מנדוסה המרוחקת מן הבירה בואנוס איירס.

הוא המשיך ליצור כל חייו בעברית, ולאחר מותו ב-1968 הניח אחריו עיזבון עשיר בכתב יד שלא ראה אור מעולם.

ד"ר מרדכי מישור וד"ר ריינה קוטליק בקבלת הפנים באקדמיה

כדי לציין את השקת הארכיון ניצלה האקדמיה את ביקורה בארץ של נכדתו, ד"ר ריינה (אסתר מלכה) קוטליק, וערכה לה קבלת פנים בכ"ד בניסן תשע"ט (29 באפריל 2019). האורחת, המתגוררת במנדוסה, באה מלווה בבני משפחתה ובידידים מהארץ ומחוץ לארץ. בקבלת הפנים היו נוכחים עובדי האקדמיה, שבאו לקבל את פני האורחת ולשמע פרטים על הארכיון שבדרך.

פרופ' חיים כהן בירך את אורחת הכבוד ואת משפחתה. ד"ר מרדכי מישור סיפר על יצחק ספינקוב ועל יצירתו, ותיאר את טיב החומרים הכלולים בארכיון: אוטוביוגרפיה, העתקות של מכתבים ששלח ספינקוב לידידי נעוריו ולאשישים שונים בארגנטינה, קובצי שירה, מסות ספרותיות ומילון ספרדי-עברי רב היקף. המילון של ספינקוב הוא אוצר של מילים נרדפות (תזאורות), ערוך על פי אוצר המילים של לשון אחרת – הספרדית. הוא נועד להראות את עושרה של העברית, ולהוכיח שכל מה שאפשר לומר בשלשון זרה אפשר לומר גם בעברית, מתוך שפע של נרדפים לבחירה על פי גון המשמעות המתבקש.

מישור הביא משמה של ד"ר קוטליק: "אני זוכרת שבבית היו מדברים על אודות עבודותיו הספרותיות של סבא, והוא התייסר על חוסר היכולת לפרסמן. בהיותו קטנה, ברגע של התרגשות, אולי כדי להפיח בו תקווה ולהקל מעליו את כאב אכזבותיו, הבטחתי לו: 'סב יק, כשאיהיה גדולה אפרסם את ספריך'. היום אני מנסה לקיים את הבטחתי". האורחת נשאה דברי ברכה בעברית, וצירפה דברי הסבר למצגת שהמחישה את חיי סבא. באירוע הוקראו קטעים מתוך כתבי ספינקוב והושמעו קטעי שירה ונגינה. מקצת הדברים שנאמרו תורגמו לספרדית למען האורחים מחו"ל. לסיום התקיימה הרמת כוסית והוגש כיבוד קל, והכול באווירה משפחתית נעימה. לפרטים נוספים על מילונו של ספינקוב ראו מ' מישור "תמורות במילונות הדור-לשונות באמצע המאה העשרים בארגנטינה", העברית סה (תשע"ח), בעיקר עמ' 136–154.

העורך: יעקב עציון • סדר והפקה: אורית טפרברג

דואר אלקטרוני: ivrit@hebrew-academy.org.il • במרשתת: hebrew-academy.org.il
האקדמיה ללשון העברית, קריית האוניברסיטה, גבעת רם, ירושלים 9190401 • טלפון: 02-6493555